

УДК 373.091.21

Т. С. Пінчук

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ КІРОВСЬКОЇ
БАГАТОПРОФІЛЬНОЇ ГІМНАЗІЇ)**

Одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є турбота про обдаровану та талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток. Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти, „Держава повинна забезпечувати створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді”, адже саме молоді люди в майбутньому будуть визначати шляхи розвитку вітчизняної науки, економіки, політики, медицини, культури тощо.

Мета дослідження – узагальнити досвід роботи учителів Кіровської багатопрофільної гімназії з проблеми самореалізації обдарованої особистості.

У Кіровській багатопрофільній гімназії створено справжню управлінську команду, колектив учителів-одномисльців, який прогнозує і координує всі основні завдання успішної діяльності закладу.

Велике значення відіграє роль директора-менеджера, керівника, управлінця гімназії Золотухіної М. І., яка за багаторічну сумлінну працю нагороджена медаллю Сухомлинського. Завдяки її досвіду, мудрій політиці, професійній майстерності колектив Кіровської багатопрофільної гімназії досяг нових успіхів, перемог, здобутків.

Загальна мета розвитку гімназії виробляється, обговорюється, усвідомлюється на всіх рівнях навчально-виховного закладу: адміністративному, вчительському, учнівському, батьківському, громадському. Велика заслуга в цьому Шатохіної В. С., заступника директора з науково-методичної роботи.

У Кіровській гімназії створено власну систему відбору та підготовки учнів до учнівських олімпіад. До цієї роботи залучаються ентузіасти, науковці, досвідчені вчителі, студенти, аспіранти. Свідченням високого рівня олімпіадного руху в навчальному закладі є досягнення команди у міських олімпіадах, обласних предметних олімпіадах.

Цікавою формою інтелектуальних, творчих учнівських змагань, які формують компетентну особистість, є конкурси, фестивалі, турніри. Це командні змагання, які спонукають учнівську молодь до практичної наукової та творчої діяльності, навчають норм та стилю роботи у творчих колективах і мають велике навчально-виховне значення. Участь обдарованих гімназистів у зазначених заходах ефективно сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, успішній соціалізації у життєвому просторі.

Серед інтелектуальних змагань зростає популярність Малої академії наук України, яка сприяє залученню обдарованої, талановитої молоді до наукової, дослідницької та експериментальної роботи. Найбільш масовим заходом, який щорічно проводиться Малою академією наук, є Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії. Аналіз участі гімназистів у цьому конкурсі свідчить про те, що з кожним роком поліпшується якість учнівських робіт, розширюються галузі наук, за якими виконуються дослідження. Найбільш популярними напрямками серед учнівської молоді є наукові секції відділень філології, географічного краєзнавства, астрономії, психології, історії, географії.

Розвиток сучасної освіти вимагає постійного пошуку новітніх технологій навчання, які забезпечують високий якісний показник знань учнів.

Важливим етапом у програмі роботи з такими дітьми є система МАН. Учитель-методист української філології, Відмінник освіти Шиліна Л. В. багато років творчо працює з обдарованими дітьми. Вона є керівником секції „Українська література” МАН, а її учні постійно стають переможцями як обласного, так і Всеукраїнського етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт.

В Україні традиційно проходить щорічний Міжнародний молодіжний конкурс „Мій рідний край”. Проведення конкурсу сприяє виявленню і розвитку інтелектуальних та творчих здібностей його учасників. Учні Кіровської гімназії третій рік поспіль посідають призові місця, виконуючи науково-дослідні проекти під керівництвом Шиліної Л. В.

Учителі-методисти української філології Шиліна Л. В., Колесник Л. М., учитель вищої категорії Молочек Є. І. протягом усієї багаторічної педагогічної діяльності вміло організовують роботу з обдарованими дітьми, застосовуючи інновації, досвід, вивірені часом методи навчання. Досягнуто високого результату – двоє учнів-випускників за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з української мови та літератури отримали 200 балів, а один – 199.

Важливу роль у підтримці здібної та обдарованої молоді відіграє також Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика.

Порівняльний аналіз по кожному напрямку роботи з обдарованими та здібними учнями свідчить, що за останні роки вдалося не тільки налагодити роботу з обдарованою молоддю, але й досягти певних результатів. Про це свідчить стійка динаміка росту рейтингу учнів-учасників на учнівських олімпіадах, захистах науково-дослідницьких робіт МАН України та різноманітних інтелектуальних турнірах, конкурсах, фестивалях.

Але на цій важливій ділянці роботи існують і певні проблеми. Вони викликані: відсутністю чіткої системи виявлення і розвитку обдарованої молоді серед учнів, нестачею сучасних програм та ефективних методик,

спрямованих на виявлення здібної та обдарованої молоді, набуття нею навичок і знань у певних галузях діяльності, реалізацію її здібностей; недостатнім рівнем фінансування тощо.

Реалізація ідеї розвитку обдарованості отримала своє втілення в гімназії через визначення змісту освіти, відбір провідних технологій, визначення структури освітнього процесу, створення єдиної неперервної системи урочної і позаурочної освіти, організації психолого-педагогічного супроводу гімназиста, розробку та впровадження локальної Програми роботи з обдарованою молоддю.

Протягом багатьох років в гімназії склались певні напрямки освітньої політики:

- поєднання гімназійного і профільного компонентів дозволяє учням вже в межах елементарної гімназії (5 – 9 класи) через систему спецкурсів і семінарів здійснювати вибір рівня вивчення конкретного предмета в старшій ланці;

- протягом багатьох років, починаючи з 10 класу, в гімназії здійснюється формування класів за різними профілями. Таким чином, до десятого класу учні отримують достатній досвід вибору профілю навчання;

- в гімназії успішно працює психологічна лабораторія, в рамках діяльності якої здійснюється психолого-педагогічний супровід розвитку дітей на різних етапах навчання;

- вдосконалення системи індивідуалізації та диференціації в навчанні знаходиться в компетенції науково-методичної ради гімназії, основною функцією якої є вирішення стратегічних питань.

У навчальному плані гімназії виділяються базовий, гімназійний та індивідуальний компоненти.

В організації роботи з обдарованими дітьми одним із важливих напрямів сучасних науково-методичних досліджень – це розробка змісту й методів навчання обдарованих дітей, створення умов для розкриття природних здібностей учнів, виховання творчої соціально активної особистості.

Досвід роботи з такими дітьми в гімназії дає змогу створити результативну систему їх підготовки, сприяє її подальшому вдосконаленню.

Роботу здійснюють чотирма етапами:

- виявлення обдарованих учнів;
- створення умов для розкриття їхніх потенціальних можливостей;
- навчання в межах гуртка, факультативу або спецкурсу;
- індивідуальна підготовка.

Умови роботи в гімназії дають змогу (*на першому етапі*) виявляти учнів, здібних до вивчення наук в 6 – 7 класах. З цією метою проводиться анкетування, тестування, бесіди з дітьми, їхніми батьками, вчителями. На ранніх етапах вивчення наук здійснюється індивідуально.

Велика увага приділяється *другому етапу* – поурочній роботі.

Зазвичай такі учні вже засвоїли шкільну програму свого класу. Тому вважаємо доцільним пропонувати їм індивідуальну програму, творчі задачі, досліди. На *третьому етапі*, який може тривати до року, здійснюємо індивідуальне оцінювання творчого потенціалу і психологічних особливостей кожної дитини. Якщо за цей час виявляється учень з оригінальним мисленням, великим обсягом знань – починається *четвертий етап*.

Його зміст – індивідуальна робота за спеціальною творчою програмою.

Індивідуальна програма має три напрями: теоретичний, експериментальний, виховний.

У восьмому-десятому класах учитель повністю веде учня. Самостійність дитини має частковий характер. У десятому та особливо одинадцятому класах рівень самостійності стрімко зростає: учень уже здатен знаходити та опрацьовувати літературу, оволодівати технікою експерименту, формулювати й розв'язувати творчі проблеми. Роль учителя зростає до рівня наставника-консультанта, який допомагає учневі в розробці стратегії подальшого творчого розвитку. Необхідних експериментальних навичок учні гімназії набувають на базі вищих навчальних закладів м. Луганська.

У період підготовки до олімпіад слід звертати увагу на вміння володіти собою, вміло користуватися здобутими знаннями в умовах конкуренції стресу, враховувати вміння не тільки приймати перемогу, уникаючи „зіркової хвороби”, а й витримувати невдачу, за будь-яких умов поважати однолітків-конкурентів. Важливим аспектом у підготовці олімпійця є виховання порядності, формування переконанню найцінніша перемога – та, яку здобув чесно, своїми силами.

Для суспільства і школи завжди є актуальною проблема навчання і виховання обдарованих дітей. На виконання державної програми роботи з обдарованою молоддю в гімназії свій план – програма роботи з обдарованою молоддю, яка передбачає виявлення і використання інтелектуального і творчого потенціалу обдарованих учнів та створення сприятливих умов для реалізації їх здібностей.

Основною і важливою складовою роботи Кіровської багатoproфільної гімназії є формування та розвиток творчого потенціалу кожної дитини в гімназії.

За роки співпраці з АПН України в гімназії склалася певна система роботи по розвитку творчих можливостей дитини, її обдарованості та таланту, система роботи з обдарованою молоддю.

Одним із головних завдань у кожного вчителя є виявлення обдарованості дитини.

З цією метою в гімназії проводяться різноманітні заходи, за бажанням учнів в школі організовані гуртки за інтересами: хореографічний, театральний, спортивні, української мови, правовий, вокальний інші, які враховують нахили та здібності учнів.

В основу педагогічної діяльності кожного учителя покладено роботу з обдарованими дітьми через диференціацію та індивідуалізацію навчання.

Після здійснення відбору обдарованих дітей із певного предмета проходить обговорення на нараді вчителів (консилиумі), і потім такі учні перебувають під їх постійною увагою. Адже з такими дітьми працювати складніше, вчителю необхідно продумувати індивідуальні творчі завдання, продумувати різноманітні форми та прийоми роботи на уроці, щоб підтримувати постійний інтерес до предмету та розвивати пізнавальні можливості учнів. Темп роботи, яку виконують учні з задоволенням, на уроці має бути високим, тоді вони наполегливо працюють за власним бажанням, не відчувачи втоми.

У гімназії проводяться свята, конкурси, фестивалі, презентації, конференції. Такі різноманітні заходи сприяють розвитку творчих можливостей учнів; передбачають виявлення їх талантів; коло захоплень, виховують естетичний та художній смак. У свою чергу, такий підхід дає можливість стимулювати творче та духовне зростання учня.

Учителі пам'ятають і про те, що кожна дитина приносить у гімназію свій світ почуттів і переживань, які нічим не відрізняються від світу учителя. В цьому розумінні вони, безперечно, рівні, їм однаково зрозуміле почуття удачі і розчарування, задоволення, поразки або перемоги, почуття радості від взаємної співпраці. Тому педагогіка співпраці, взаємоповага, коли учень і вчитель рівні партнери в своєму пошуку на уроці, в навчанні, вихованні учня – це і є найвища цінність в навчально-виховному процесі сьогодні.

Робота педагогічного колективу, по підвищенню педагогічної майстерності, самоосвітня робота вчителів, участь у педагогічних радах, семінарах спрямована на пошук, відбір, підтримку та розвиток обдарованих учнів.

Тільки творчий учитель може виховати творчу особистість. Тому головним кредом діяльності колективу є пошук:

- пошук творчого, обдарованого, здібного учня;
- пошук психолого-педагогічних особливостей обдарованого учня;
- пошук нових методик викладання та інноваційних технологій;
- пошук досягнення результативності.

Обдаровані діти потребують надзвичайно уважного, толерантного ставлення з боку вчителів. Тому рівень підготовки вчителя, коло його інтересів, знання психології своїх вихованців, розуміння їх потреб, володіння передовими методиками навчання свого предмета, вміння бути гнучким у спілкуванні, готовим до самовдосконалення – невід'ємна складова успіху вчителя.

На зміну старій уніфікованій школі, зорієнтованій на середнього учня, приходить нова система освіти, спрямована на ефективний розвиток обдарованих дітей. І це вимога часу, в якому особливого значення набуває вміння людини нестандартно мислити, самостійно аналізувати, прогнозувати, виявляти творчий підхід у будь-якій діяльності.

Виховання і навчання сучасних дітей пов'язані з новими потребами їх розвитку. Діти є, безперечно, носіями гуманних цінностей, вони народжуються з власною місією для розвитку і очікують на нашу допомогу. Ми маємо допомогти дітям самостійно знайти відповіді на практичні питання, що стоять перед ними: як віднайти свій талант і дорогу в житті, як відчувати свої справжні бажання і навчитися творити, розвивати сильні та неординарні свої якості.

Науково-дослідницькі проекти, до яких залучаються старшокласники, – надійний шлях пізнання кожним юним дослідником своїх творчих можливостей, а часто – й професійного самовизначення. Тому так важливо виявити всіх, хто цікавиться знаннями з різних галузей науки і техніки, допомогти їм втілити в життя плани й надії, якомога повніше розкрити свої здібності.

Наслідком роботи є участь учнів у наукових читаннях, наукових конференціях, захист учнівських робіт МАНу.

Робота з обдарованими дітьми проводиться щодня і на кожному уроці. Плануючи урок, учитель ретельно підбирає диференційовані завдання, що дає можливість кожному учню реалізувати свої здібності. Викликають інтерес дітей різноманітні тестові завдання, ситуаційні задачі, які вимагають від учнів висловлювання своєї думки, свого ставлення до заданої проблеми, яке, у свою чергу, базується на поглиблених теоретичних знаннях. Учителі широко застосовують інтерактивні методи навчання, які змушують дітей брати активну участь в роботі, участь сумісно приймати рішення.

І все це дає можливість реалізувати ідею особистісно орієнтованого підходу до навчання та виховання учнів, розвивати їх творчі здібності, прищеплювати дітям інтерес до дослідницької діяльності, що дуже важливо в роботі з профорієнтації.

Досвід роботи педагогічного колективу гімназії був узагальнений Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

Це вагомий підсумок роботи педагогічного колективу, учнів і батьків гімназії.

У 2010 році Кіровська багатопрофільна гімназія стала лауреатом громадської акції „Флагмани освіти України”. Отже, педагогічний колектив гімназії добре усвідомив творче кредо, що кожен учень – це творча особистість, і необхідно помітити й розвинути всі його здібності й нахили.

Пінчук Т. С. Організація навчально-виховного процесу як засіб самореалізації обдарованої особистості (з досвіду роботи Кіровської багатопрофільної гімназії)

У статті проведено аналіз результатів роботи учителів Кіровської багатопрофільної гімназії з проблеми самореалізації обдарованої особистості. Визначені фактори, які впливають на розвиток самореалізації обдарованої особистості, висвітлено домінуючу роль особистості вчителя

та окреслено напрямки вдосконалення підготовки змісту організації різних форм розвитку творчих здібностей.

Ключові слова: самореалізація, обдарована особистість, самовдосконалення.

Пинчук Т. С. Организация учебно-воспитательного процесса как средство самореализации одаренной личности (из опыта работы Кировской многопрофильной гимназии)

В статье проведен анализ результатов работы учителей Кировской многопрофильной гимназии по проблемам самореализации одаренной личности. Определены факторы, которые влияют на развитие самореализации одаренной личности, освещено доминирующую роль личности учителя и определены направления усовершенствования подготовки содержания организации различных форм развития творческих способностей.

Ключевые слова: самореализация, одаренная личность, самоусовершенствование.

Pinchuk T. S. Organization of Educational and Bring-up Process as a Mean of Realization of a Talented Person (on the Example of Kirovsk Multidiscipline Gymnasium)

In the article the analysis of teachers' work in Kirovsk multidiscipline gymnasium in the aspect of self-realization of a talented person is made. The factors which influence the development of talented person self-realization are traced out, the main role of teacher' personality is distinguished and the directions of content improvement for the organization of different forms of creativity development are proposed.

Key words: self-realization, talented person, self-development.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 376.3

Н. В.Савінова

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
НАОЧНИХ, ПРАКТИЧНИХ ТА СЛОВЕСНИХ МЕТОДІВ
У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Логопедична робота з корекції порушень мовлення з різними категоріями дітей (розумово відсталими, затримкою психічного розвитку,